

MUZIEKTHEATER TRANSPARANT

©public domain

Façade: De wereld van Mata-Hari Claron McFadden – Claire Chevalier

Het verhaal van de legendarische erotische danseres en vermeende spionne Mata Hari verteld door Josse De Pauw (film) in een theatraal liedrecital.

Korte inleiding

Mata-Hari: in vreedstijd werd ze als erotische danseres bejubeld en bemind door de machtigste mannen van het continent. In oorlogstijd werd ze als vermeende spionne door diezelfde mannen genadeloos terechtgesteld. Wat ging er om in de hoofden van haar bewonderaars en beulen, door welke verlangens, angsten en agressie werden zij bevangen? En waarom kunnen wij – honderd jaar na haar dood – haar mysterie nog altijd niet doorgronden?

In dit theatrale liedrecital zal Mata-Hari's verhaal verteld worden door Josse De Pauw op een filmscherm, vanuit het perspectief van de vele mannen in (en na) haar leven. Sopraan Claron Mcfadden en pianiste Claire Chevallier bieden een weerwoord met muziek van Mata-Hari's tijdgenoten en brieven van de roemruchte danseres zelf.

'Façade: De wereld van Mata-Hari' zal in de herfst van 2017 worden gecreëerd ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van de dood van Mata-Hari, de artiestennaam van Margaretha Geertruida (Grietje) Zelle (1876-1917).

Credits

Mise-en-espace | Scenografie: Jean Lacornerie

Lichtontwerp: [Peter Quasters](#)

Dramaturgie: Willem Bruls • [Tobias Kokkelmans](#)

Zang: [Claron McFadden](#)

Acteur in film: [Josse De Pauw](#)

Muzikale dramaturgie | Fortepiano: Claire Chevallier

Muziek: Claude Debussy, Gabriël Fauré, Jules Massenet, Francis Poulenc, Camille Saint-Saëns, Eri Satie.

Een productie van Muziektheater Transparant

In coproductie met Leeuwarden & Fryslân - Culturele Hoofdsteden van Europa 2018, Théâtre de la Croix-Rousse Lyon, deSingel Antwerpen en Operadagen Rotterdam

Mata Hari - het wrange lot van een 'avonturierster'

door Tobias Kokkelmans, dramaturg

Exact honderd jaar na haar overlijden spreekt het roemruchte leven van Margaretha Zelle nog altijd tot de verbeelding. In 1876 geboren in Leeuwarden; in 1905 herboren in Parijs als de exotische danseres Mata Hari. Met deze artiestennaam ('Oog van de Dageraad' in het Maleis) lag de wereld aan haar voeten en strekte haar roem uit over heel Europa. Ruim tien jaar later was datzelfde Europa verwickeld in een gruwelijke oorlog en stierf zij, beschuldigd van spionage, een eerloze dood voor een vuurpeloton van het Franse leger.

Mata Hari leefde in een door mannen gedomineerd tijdperk en ging de geschiedenisboeken in als een *femme fatale*. Wat bewoog haar nu eigenlijk? Was zij werkelijk een spionne? En wat ging er toch om in de hoofden van al die heren die eerst haar bewonderaars maar uiteindelijk haar beulen bleken te zijn?

1905

De jaren vlak voor haar doorbraak als danseres in 1905 zijn bepalend geweest voor Gretha Zelle. Haar huwelijk met een militair uit het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger liep na enkele jaren al op de klippen. Het leven als officiersvrouw op het eiland Java bleek een lijdensweg: werd zij mishandeld door haar man? Had hij syfilis, hetgeen leidde tot de dood van hun zoontje? De historici zijn het er niet over uit. Wel is zeker dat toen Zelle naar Nederland terugkeerde, inmiddels gescheiden van tafel en bed, zij met haar rug tegen de muur stond. Een gescheiden vrouw had indertijd geen sociale status, geen financiële zekerheid en weinig toekomstperspectieven.

Ze trok in haar eentje naar het kosmopolitische en ruimdenkende Parijs, op zoek naar een roemrijk en meeslepend leven. Veel van haar biografieën melden hoe zij aan de slag ging als actrice, circusartieste en schildermodel, maar ze laten vaak achterwege dat zij ook als prostituee te vinden was in de Parijse bordelen. In 1904 verbrak zij haar Nederlandse familiebanden en liet Non – haar overgebleven dochtertje – definitief achter bij haar ex-man. Aan diens neef schreef ze: "Ik heb lang genoeg gevochten. Beklad ben ik toch. Ik heb toch alles verloren, Non heb ik toch niet en het andere kan me

niet meer schelen. Ik hoop een leven te krijgen waarin ik nooit meer tot mezelf kom. Ik wil niet meer denken.”¹

Een jaar later, op 13 maart 1905, trad zij op in de bibliotheek van het Musee Guimet als een hindoestaanse priesteres die zich tijdens een heilig dansant ritueel van bijna al haar kleding ontdoed. Erotiek als kunst: de Parijse elite was buiten zinnen van enthousiasme. *A star was born.*

1917

Op 18 oktober 1917, drie dagen na haar executie, schreef de Nieuwe Tilburgse Courant: “Mata Hari heeft als eene avonturierster geleefd en is als eene avonturierster gestorven. De wereld, welke zij in een roes der zinnen heeft gezocht, is haar verderf geworden.” Het krantenbericht berichtte verder hoe zij vele mannen en hun gezinnen het ongeluk in had gestort. “Om aan haar buitensporigheden te voldoen, vond zij weldra niets meer ongeoorloofd. Zij kende geen scrupules, om haar ijdelheid, haar honger naar weelde, haar meest drieste impulsen te bevredigen, en zoo kwam zij tot de daad, waarvoor zij thans veroordeeld is.”

Het krantenbericht was duidelijk tendentius en hield de geruchtenmolen volop draaiende. Een vergelijkbare teneur is te vinden in het geheime, onlangs geopenbaarde gerechtelijk spionagedossier over Mata Hari. Zo meldde de aanklager, luitenant Mornet, in zijn feitenrelaas: “Het gemak waarmee zij zich uitdrukte in verscheidene talen, speciaal in het Frans, haar ontelbare relaties, haar flexibiliteit aan geldmiddelen, haar zelfverzekerdheid, haar opmerkelijke intelligentie, haar aangeboren of verworven immoraliteit, dat alles droeg bij aan haar verdenking.”²

Deze uitspraak is veelzeggend. Mannen adoreerden het vrijpostige karakter van Mata Hari, maar deinsden terug voor haar vrijgevochten status. Waren zij hun gezag aan het verliezen?

Ja, Mata Hari was een spion. Er is bewijs dat zij van Duitse zijde een grote som geld heeft aangenomen in ruil voor informatie over het Franse leger. Maar heeft zij ook daadwerkelijk cruciale informatie doorgespeeld? Nee. Was de doodstraf dan wel gerechtvaardigd? Dat is maar zeer de vraag. Aannemelijker is het dat de Fransen, na de uitzichtloze veldtochten bij de Somme en Verdun het jaar ervoor en met een serieuze dreiging van miterij onder de eigen troepen, een succesverhaal nodig hadden. Mata Hari, ooit een wereldberoemde danseres en nu spion van de vijand, was nu op haar knieën gedwongen. Als het leger dan geen materiele, masculiene overwinningen op het slagveld kon boeken, dan toch wel een morele, masculiene overwinning in de rechtszaal.

2017

In dit theatrale liedrecital *Façade: de wereld van Mata Hari* wordt het bewogen leven van Gretha Zelle in herinnering geroepen aan de hand van originele brieven en memoires. Leidraad is het emotionerende verslag van Léon Bizard, dokter in de Parijse vrouwengevangenis waar Zelle vastgehouden werd. Hij verhaalt over haar laatste momenten in de cel, haar bijzondere verstandhouding tot de nonnen die haar verzorgden, tot en met haar gang richting de executiepaal. Verder aan het woord zijn Pierre Bouchardon (een van haar aanklagers) en George Ladoux (hoofd van de Franse inlichtingendienst en zelf ook een Duitse dubbelspion, maar dat is een ander verhaal). We

¹ Lourens Oldersma (ed.) *Denk niet dat ik slecht ben. Margaretha Zelle vóór Mata Hari*. Bornmeer Gorredijk / Tresoor Leeuwarden, 2016

² Vertaling: Pierres Western Front, www.pierreswesternfront.punt.nl

kruipen als het ware in de hoofden van de mannen die met hun neus op Mata Hari's veroordeling stonden. Als tegenwicht komt Zelle ook zelf aan het woord via enkele van haar (vele) brieven.

Muzikaal wordt haar verhaal luister bijgezet door liedrepertoire van voornamelijk Franse componisten die quasi-tijdgenoten waren van Mata Hari (en soms zelfs regelrechte bewonderaars van haar, zoals Jules Massenet). Hun werken zijn als het ware auditieve getuigen van dit wrange tijdsgewricht tussen emancipatie en oorlog, tussen bevrijding en gevangenschap, tussen cabareteske lichtzinnigheid en melancholische poëzie.

Tijdens de voorstelling hoort u composities van Francis Poulenc (*Mon cadavre est doux comme un gant, Le portrait, Bleuets*), Camille Saint-Saëns (*Tristesse*), Arnold Schönberg (*Gigerlette*), Erik Satie (*Chez le docteur, Les anges, Je te veux, La diva de l'empire*), William Walton (*Old Sir Faulk*), Jules Massenet (*Menteuse chérie*), Maurice Ravel (*Prélude, 1913*), Henri Duparc (*L'Invitation au voyage*), Vincent Scotto/ Chevallier/McFadden (*Ma p'tite Mimi*) en Claude Debussy (*Berceuse héroïque*).

Biografieën

Franse pianiste Claire Chevallier (gebaseerd in Brussel) is in heel Europa een veelgevraagde artieste voor solorecitals, kamermuziekconcerten, en concerten met orkest. Gespecialiseerd in de historische uitvoeringspraktijk wordt deze pianiste gelauwerd, zowel voor haar concerten als voor de opnames waarmee ze regelmatig internationaal in de prijzen is gevallen. Als musicus- onderzoeker begon ze haar eigen verzameling historische klavieren, die ondertussen 6 vleugelpiano's bevat en de tijdspanne 1842-1920 bestrijkt.

Josse De Pauw (°1952) werkt als acteur, regisseur en auteur. Na zijn studies aan het Koninklijk Conservatorium in Brussel is hij in 1976 stichtend lid van de theatergroep Radeis International. Vanaf 1985 werkt hij als zelfstandig kunstenaar. Op televisie was hij onder meer te zien in *Koning van de wereld* (2007), *De ronde* (2011) en *Met Man en Macht* (2013). Bij Muziektheater Transparant maakte hij *Ruhe* (2007), *Babar/Le Fils des Etoiles* (2008), *Over de bergen* (2009) en *Een nieuw Requiem* (2009), in 2013 *ESCORIAL*. Josse De Pauw schrijft ook fictie, observaties, notities en reisverslagen. In 2012 ontving hij onder meer de *Prix Bernadette Abraté*.

Tobias Kokkelmans (°1980) studeerde theaterwetenschappen en muziekwetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Hij werkte als dramaturg bij Emio Greco | PC, het Klarafestival, het Festival van Vlaanderen (Brussel/Gent), Pascale Platel en het Ro Theater. Hij gaf les in de Amsterdamse Theaterschool en het Rotterdamse Codarts Conservatorium. Hij schrijft geregeld voor diverse kunstvakbladen. Vanaf 2017 is hij als dramaturg verbonden aan Operadagen Rotterdam en Muziektheater Transparant en werkt hij freelance voor diverse theatermakers, waaronder Wunderbaum en Dries Verhoeven. Samen met Het [Transitiebureau](#) organiseert hij het discussieplatform De Agenda - een reeks vervolggesprekken over de toekomst van het theaterlandschap.

Regisseur **Jean Lacornerie** kreeg zijn opleiding van Jacques Lassalle, met wie hij in het Théâtre National de Strasbourg samenwerkte. In 1992 richtte hij in Lyon de Ecuador Company op. In 1994 begon hij met Bernard Yannotta, een Amerikaanse componist die graag genres combineert, de verschillende vormen van muziektheater te verkennen. Van 2002 tot 2009 was hij samen met Etienne Paoli directeur van het Théâtre de la Renaissance (Oullins) en sinds 2010 leidt hij samen met Anne Meillon het Théâtre de la

Croix-Rousse (Lyon). Als specialist in het repertoire van de 20ste-eeuwse Amerikaanse muzikale komedie, regisseerde hij Franse versies van producties zoals George Gershwin's *Of Thee I Sing*, Kurt Weill's *One Touch Of Venus* en *Lady In The Dark*, en Aaron Copland's *The Tender Land*. In 2016 creëerde Lacornerie een nieuwe productie van de *Three-Penny Opera* van Kurt Weill en Bertolt Brecht.

Sopraan **Claron McFadden** (°1961) is huisartiest bij Muziektheater Transparant. Ze groeide na haar studies aan de Eastman School of Music in Rochester, New York, uit tot een grote naam in zowel het barok- als het traditioneel en modern repertoire. De veelgevraagde soliste werd in 2002 genomineerd voor een Grammy en ontving in 2007 de Amsterdamprijs voor de Kunsten. www.claronmcfadden.com

Muziektheater Transparant (Matterhorn, Borgerhout) gaat als productiehuis vanuit de artistieke en maatschappelijke actualiteit een intensieve dialoog aan met kunstenaars uit verschillende disciplines. Er gaat bijzondere aandacht uit naar de ondersteuning van hedendaagse muzikanten en de ontwikkeling van hun werk. Zo worden er langere trajecten afgelegd met o.a. huisartiesten Wim Henderickx, Annelies Van Parys, Luigi De Angelis en Claron McFadden. Met Translab brengt Muziektheater Transparant tevens een nieuwe generatie podiumkunstenaars in verbinding met inspirerende artiesten die hen als coach begeleiden. www.transparant.be

Peter Quasters studeerde biochemie aan de Hogeschool Gent. Tijdens deze studies werd meer en meer duidelijk dat zijn passie ergens anders lag, namelijk bij het ontwerpen en technisch ondersteunen van live performances. In de loop der jaren specialiseerde hij zich, autodidactisch, in lichtontwerp en -programmatie, media server setup en programmatie, alsook het technisch coördineren van diverse theater- en locatieprojecten. Hij werkt samen met Muziektheater Transparant, De Veenfabriek, LOD, Opéra de Lille, Les Ballets C de la B, De Muntschouwburg, Blindman, Zonzo Compagnie, Graindelavoix, Ingrate Art Productions, Braakland/Zhe Bildung en Zwemmen in Brak Water.

Auteur en dramaturg **Willem Bruls** (1963) voltooide zijn studies Letteren en Kunstgeschiedenis in 1990 in Amsterdam. Hij schreef diverse boeken, waaronder een studie over Wagners *Ring*-cyclus en over *Orientalisme in de opera*. In 2009 werden zijn verzamelde essays over muziek en theater uitgegeven. Als dramaturg werkte hij met Pierre Audi en Guy Cassiers samen. Samen met choreograaf Krzysztof Pastor maakte hij ballet-adaptaties van *Shéhérazade*, *Romeo and Juliet* en *The Tempest*. Voor de Ruhrtriennale en Toneelgroep Amsterdam maakte hij een theateradaptatie van Pasolini's *Teorema*, regie Ivo van Hove, die werd geselecteerd voor het Lincoln Center Festival in New York. Bruls regisseerde verschillende muziektheaterproducties, voor Operadagen Rotterdam, Delft Chamber Music Festival en het Gergiev Festival. Hij gaf workshops over hedendaags muziektheater in Barcelona, Hobart, Stavanger, Gent, Brussel en Aix-en-Provence. Hij bereidt een libretto *Aleppo* voor en een boek over *Opera in Venetië*. Bruls is adviseur opera voor de Raad voor Cultuur in Nederland.

SPEELLIJST seizoen 2017-2018

deSingel (Antwerpen) 8/9/2017 20:00
www.desingel.be

Festival van Vlaanderen Vlaams- Brabant (Leuven) 3/10/2017 20:30
www.festival2021.be

Théâtre de la croix rousse (Lyon)	1/12/2017 20:00
www.croix-rousse.com	2/12/2017 19:30
Posthuis Theater (Heerenveen)	26/1/2018 20:15
www.posthuistheater.nl	
Muziekgebouw aan 't IJ (Amsterdam)	14/2/2018 20:15
www.muziekgebouw.nl	
Stadsschouwburg en De Vereniging (Nijmegen)	12/4/2018 20:15
www.stadsschouwburgendevereniging.nl	
Werf44 (Schilde)	17/5/2018
Operadagen Rotterdam (Rotterdam)	19/5/2018
www.operadagenrotterdam.nl	20/5/2018

HERDENKING 100Jaar EXECUTIE MATA-HARI

Op 15 oktober is het precies 100 jaar geleden dat de in Leeuwarden geboren Mata Hari bij Parijs werd geëxecuteerd. Dat gebeurde 's ochtends om 6:15 u. met twaalf gewerschoten. In cultureel centrum Dorpskerk Huizum, Leeuwarden (adres Huizum Dorp 67) zal op 15 oktober een even grootse als spectaculaire herdenking plaatsvinden. De Dorpskerk, nu onderdeel van een Friese erfgoedstichting, is het oudste monument van Leeuwarden; in het naastgelegen baarhuisje ligt de grafsteen van een familielid van Mata Hari.

Het bijzondere van deze manifestatie zit zowel in de afwisselende inhoud (zie hierna) als in het tijdstip: de herdenking begint op de vroege zondagochtend van 15 oktober op exact hetzelfde tijdstip (om 6:15 u.) als waarop Mata Hari werd geëxecuteerd met 12 klokslagen in de kerktoren uit de 13e eeuw, een zondagochtendontbijt om wakker te worden en daarna het volgende programma:

6:15 12 klokslagen. Zondagochtendontbijt & inloop. Melden in nevengebouw De Voorhof

6:45 Opening door Peter de Haan, voorzitter PC Dorpskerk Huizum

6:50 **Lied over Mata Hari door Claron McFadden, internationaal befaamde sopraan, een vooruitblik op een door het Belgische Muziektheater Transparant te brengen programma over Mata Hari op muziek van haar tijdgenoten**

6:55 Mata Harilied door ds. Gerard Rinsma (begeleid door 2 anderen)

7:00 Herdenkingsrede door Gerk Koopmans (voorheen directeur Natuurmuseum en Mata Hari-deskundige bij het Fries Museum)

7:15 **Lied door sopraan Claron McFadden**

7:20 Mata Hari Ballade van Douwe Tamminga in het Fries door Jouke van der Zee

7:25 Optreden door 4 leden van de Kleine Opera uit Haarlem met inleiding Xandra Mizee en met diverse highlights (aria's) uit de Mata Hari Opera 'De zaak Mata Hari' die de groep op 27 december a.s. in de Harmonie gaat brengen (landelijke primeur)

8:45 Opening eendaagse Mata Hari-expositie m.m.v. Jan Brugman (De openingshandeling zelf is een surprise....)

8:50 **Lied door sopraan Claron McFadden**

8:55 Gezamenlijke lezing door Jessica Voeten & Angela Dekker over hun nieuwe boek Moed en Overmoed. Leven en tijd van Mata Hari (Friese primeur)

9:30 Gemeenschappelijk gezongen herdenkingslied, gecomponeerd door Jouke van der Zee

9:34 Bedanken van performers.

9:35 Signeren door Jessica Voeten / Angela Dekker en koffie.

E I N D E van een 'once in a lifetime-programma' met tal van primeurs....

MATA-HARI TENTOONSTELLING

Op 14 oktober 2017, opent in het Fries Museum de grootste Mata Hari-tentoonstelling ooit. Aan de hand van persoonlijke bezittingen, foto's, plakboeken, brieven en militaire dossiers ontmoet je Margaretha Zelle, het meisje achter de iconische Mata Hari.

Artikels over Mata-Hari: <https://www.friesmuseum.nl/collectie/blog-mata-hari/>

Literatuurlijst: <https://www.friesmuseum.nl/boekenlijst/>

COMMUNICATIEMATERIALEN

- Postkaart
- Bladwijzer
- Foto's vanaf 8/9/2017

- Productiepagina: <http://www.transparant.be/nl/producties/matahari-2017-2018>

Aarzel niet om me te contacteren voor interviews, tickets, foto's en meer:

Patricia Van de Velde, Pers & Communicatie, Patricia@transparant.be, Tel: +32 (0)486 29 99 22, Muziektheater Transparant, Albrecht Rodenbachstraat 21 bus 1, 2140 Borgerhout